

ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕДИЦИНИ, ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ

DOI 10.31718/2077-1096.20.2.221

УДК 378.147:614.25

Донець І.М., Григоренко А.С., Волошина О.В., Штепа К.В.

ДІАЛОГІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ВУЗУ

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні перед багатьма науково-педагогічними працівниками стає проблема підвищення якості освітнього процесу. Спільнотою піднімаються питання гуманізації освіти, її спрямованості на диференційний підхід у навчанні з урахуванням індивідуальних особливостей кожної особистості, її потенціалу. З цією метою повинні бути створенні сприятливі умови протягом всього навчально-виховного процесу. Багато науковців та практиків піднімають питання духовного та особистісного розвитку студентів, активізації їх самосвідомості, позитивного та творчого ставлення до майбутньої професії. Обґрунтовано значення діалогізації педагогічної взаємодії як умови розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету, їх ідентифікації з носіями професійних цінностей, охарактеризовано психолого-педагогічні умови розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів. На основі результатів емпіричного дослідження з'ясовано характер взаємин між викладачами і студентами, стилі їх педагогічної взаємодії. В статті розкриваються особливості педагогічної взаємодії: проводиться аналіз різних підходів до її визначення та розглядаються основні її механізми. Особлива увага приділяється такій стороні педагогічної взаємодії між викладачем та студентами, як педагогічне спілкування, розглядаються так звані «бар'єри» спілкування та способи їх подолання. Наводяться провідні форми організації навчальної діяльності, які сприятимуть оптимізації педагогічної взаємодії між викладачем та студентами.

Ключові слова: професійне становлення майбутніх лікарів, професійна спрямованість, педагогічна взаємодія, діалогічне спілкування, ідентифікація, педагогічне спілкування.

У наш час все більш помітним стає інтерес громадськості, органів державної влади, засобів масової інформації і самого медичного співтовариства до широкого кола питань соціально-економічного, морально-етичного і юридичного характеру, пов'язаних з сучасним станом системи охорони здоров'я та медичної освіти. З новою силою актуалізувалися питання гуманізації медичної освіти, особистісно-професійного розвитку майбутнього лікаря, особливо його мотиваційно-ціннісної сфери, морально-етичних якостей, професійної спрямованості. Саме від рівня професійної спрямованості, ціннісного ставлення до професії залежить передусім успішність професійної діяльності лікаря. Сучасні реалії потребують активізації педагогічних пошуків методичних шляхів розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів у період їх підготовки у медичних вузах [1, 2].

Питання професійного становлення особистості та розвитку професійно важливих якостей фахівців досліджували О.М. Борисова, А.А. Деркач, Е.Ф. Зеєр, Є.О. Климов, К.К. Платонов, Б.А.

Ясько та ін. Окремі аспекти розвитку професійної спрямованості майбутніх фахівців розглядалися в контексті формування професійної ідентичності особистості (О.В. Денисова, Т.П. Маралова, У.С. Родигіна, О.О. Трандіна, Л.Б. Шнейдер та ін.), професійної самосвідомості (Л.О. Григорович, Н.Ю. Веселова, С.В. Кошелева та ін.), професійних інтересів і нахилів (С.П. Кряжде, О.М. Прядехо, Б.О. Федоришин та ін.), ціннісного ставлення до професії (М.Н. Дьоміна). Педагогічні умови розвитку професійної спрямованості студентів у медичних вузах досліджувалися О.М. Пантелєвою, А.С. Ткаченко, Н.І. Аниськіною, М.Н. Дьоміною, О.А. Неловкіною-Берналь та ін [5]. Зокрема, О.А. Неловкіна Берналь визначила такі педагогічні умови формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей: "формування у студентів-медиків навичок здійснення навчально-пізнавальної діяльності у медичному виші як засобу їх дидактичної адаптації; розвиток професійного (клінічного) мислення майбутніх лікарів; впровадження засобів педагогічного моніторингу

як важеля управління процесом формування професійної спрямованості студентів" [4, 5, 6].

Становлять інтерес також визначені О.В. Денисовою психологічні і педагогічні умови розвитку професійної ідентичності студентів-медиків в освітньому процесі вищого навчального закладу [3]. Психологічними умовами розвитку професійної ідентичності майбутніх лікарів, на думку дослідниці, є: суб'єктивна значущість професії, емоційно-позитивне ставлення до професії і до себе в ній; професійно-орієнтоване інформаційно-насичене навколишнє середовище; активна взаємодія з носіями (трансляторами) професійних норм, цінностей і моделей поведінки; суб'єктна позиція особистості по відношенню до соціальної реальності. До педагогічних умов становлення професійної ідентичності майбутніх лікарів О.В. Денисова відносить: особистісно-орієнтований зміст освіти; раннє включення в процес професійної діяльності і спілкування; використання форм і методів навчання, заснованих на високій активності і особистісній включеності студентів в освітній процес; діалогічний підхід у взаємодії викладача і студента, що забезпечує поєднання емоційно-ціннісного і професійно-особистісного досвіду викладача і студента; використання групових методів роботи, що забезпечують повноцінний зворотний зв'язок [3]. Можна погодитися з дослідницею в тому, що у становленні професійної ідентичності майбутніх медичних фахівців особливу роль відіграє їхнє раннє залучення до професійної діяльності та діалогізація педагогічного процесу, що забезпечує трансляцію студентам професійно-особистісного досвіду викладачів. Водночас, деякі з визначених дослідницею психологічних і педагогічних умов розвитку професійної ідентичності студентів є не стільки умовами, скільки складовими професійної ідентичності, тобто суб'єктивна значущість професії, емоційно-позитивне ставлення до професії і до себе в ній, суб'єктна позиція щодо соціальної реальності. На наш погляд, для позначення вказаних особистісних феноменів більш адекватним є вживане Л.Б. Шнейдер поняття „внутрішні джерела становлення професійної ідентичності”, до яких дослідниця відносить: емоційно-позитивний фон, на якому відбувається отримання інформації про професію; позитивне сприйняття себе як суб'єкта професійної діяльності; емоційно-позитивне сприйняття своєї приналежності до професійного співтовариства; успішне засвоєння (привласнення) прав і обов'язків, норм і правил професійної діяльності; готовність фахівця прийняти на себе професійну відповідальність; характер вираженості і самоприйняття екзистенціального й функціонального Я; мотиваційна активність з реалізації себе в обраному професійному просторі [7, 8, 13].

Отже, існують різні підходи до визначення педагогічних умов розвитку професійної спрямованості, що дає підстави вважати цю проблему

до кінця не вирішеною і продовжити пошук оптимальних умов розвитку професійної спрямованості студентів у вузах.

Метою статті є: з'ясування значення діалогізації педагогічної взаємодії як умови розвитку професійної спрямованості студентів медичного вузу. Сутність педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, психолого-педагогічні основи співпраці викладача і студента, окремі питання забезпечення педагогічної підтримки студентів у процесі їх професійного становлення, особливості управління процесом професійної підготовки майбутнього фахівця у медичних вишах через забезпечення взаємодії викладача і студента розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів на рівні теоретичних узагальнень чи були предметом конкретних експериментальних досліджень таких учених як І.Бех, М.Шимін (питання педагогічної етики взаємодії викладачів та студентів); І.Зязюн, О.Касьянова, С.Максименко, С.Мусатов, Б.Беляєв (взаємодія викладача і студента як умова успішності навчально-виховного процесу); Л.Долинська (філологічна взаємодія викладача та студента як багаторівневий процес); Б.Братусь, П.Блонський, А.Брушлинський, О.Волкова, В.Занков, С.Рубінштейн (вивчення та характеристика суб'єкта педагогічної діяльності); М.Боришевський, Р.Мартін, В.Нагаєв, П.Симонов (засоби забезпечення та регулювання спілкування у навчально-виховному процесі); Т.Гаврилова, А.Бодальов, М.Рібакова, Ю.Кулюткін (питання взаємовідносин). Діалогічна взаємодія викладача та студента є багаторівневим процесом, під час якого відбувається одночасне засвоєння як мотиваційно-сміислової, так і предметно-операційної сторін педагогічної професії, тобто відбувається як особистісне, так і професійне зростання (Л. Долинська) [9, 10, 12].

Основною внутрішньою умовою діалогічного типу взаємин виступають взаємини між викладачем та студентом, які можна кваліфікувати як особистісні. Такий тип взаємин характерний для рівноправних партнерів у спілкуванні, які довіряють і позитивно ставляться один до одного. При цьому викладач сприймає студента як цікаву інформативну особистість, орієнтується на його неповторну індивідуальність, створює умови для його саморозвитку, а студент вбачає у викладачеві старшого товариша, порадирика, авторитетну особу [11, 14]. У ході професійного навчання і виховання майбутні лікарі знайомляться з професійними нормами та стандартами, прийнятими у медичному закладі, засвоюють професійні цінності і формують професійну ідентичність, розвивають у себе професійно важливі якості. Іншими словами, відбувається особистісно-професійний розвиток майбутніх лікарів, успішність яких залежить від багатьох чинників. Серед найбільш значущих з них можна виділити

приклад викладачів, кураторів, керівників практики, які покликані демонструвати майбутнім лікарям зразки ціннісного ставлення до професії і через психологічний механізм ідентифікації впливати на формування їх професійної ідентичності та розвиток професійної спрямованості. Формування особистості майбутнього лікаря як фахівця значною мірою залежить від особистісних якостей викладачів, їх авторитету, здатності впливати на думки студентів. В усі часи підкреслювалося, що лікар окрім ґрунтовних знань і умінь повинен володіти високою загальною культурою, певними людськими якостями. Особливою мірою це стосується викладачів медичних вузів, які займаються професійною підготовкою майбутніх лікарів. Форма і способи поведінки та спілкування викладача зі студентами мають потужну виховну силу і суттєво впливають на розвиток професійної спрямованості студентів. Особистий приклад і професійна майстерність викликають повагу до викладача, виробляють у студента витримку, гуманність і толерантність у спілкуванні з пацієнтами, бажання зробити для хворого все необхідне. Передати студентам свої професійні переконання викладач може тільки у випадку, якщо цінує людську гідність в собі та інших людях, діє згідно з власними переконаннями і надає таку ж свободу вибору студентам, вірить в себе і в них, любить їх і піклується про їх особистісне та професійне становлення. Для передачі професійно етичних цінностей викладачеві також важливо володіти комунікативними навичками і звертатися під час розгляду питань професійної етики до розуму і розуміння студентів. Володіючи глибшими знаннями і вміннями в порівнянні з студентами і будучи для них авторитетом, хороший викладач в той же час демонструє на своєму прикладі повагу до гідності людини і розмовляє з студентами «на рівних», незалежно від їх віку і національності. Будь-які прояви зарозумілості і спроби нав'язати свою думку з питань професійних цінностей і моралі, як правило, викликають негативну реакцію з боку студентів [1, 6, 15]. Тільки якщо викладач представляє таку систему професійних і моральних принципів, зразком виконання яких є сам, студенти повірять у проголошені ним істини і сприймуть їх. Дуже важливо прищепити студентам-медикам уявлення про єдність матеріального і духовного начал у людині, необхідних для розуміння біопсихосоціальної суті хвороб. Щоб лікувати людей, лікареві важливо не тільки призначати їм лікарські препарати або навчати здорового способу життя. Не менш важливо навчити пацієнта знаходити сенс і радість у своєму житті, мир і злагоду в своїй душі, без чого перемогти хворобу неможливо. Для цього лікар спершу сам має навчитися регулювати свої почуття, думки і поведінку. Особистий приклад особливо важливий під час навчання студентів на клінічних кафедрах, коли викладач демонструє дотримання моральних норм і прин-

ципів у процесі спілкування не тільки з студентами і колегами, але й з пацієнтами. Деструктивний вплив на професійне становлення студентів справляють ситуації, коли слова педагога розходяться зі справами, і він в реальності нехтує тими професійно-моральними нормами, дотримуватися яких раніше закликав. Все це пред'являє дуже серйозні вимоги до викладачів медичного вузу, чії особистісні якості повинні відповідати званню наставника майбутніх лікарів [6].

Отже, одне з важливих завдань викладачів медичних вузів полягає в тому, щоб викликати довіру студентів до себе, захопити їх власним прикладом, викликати бажання ідентифікувати себе з представниками медичної професії. Як свідчать психолого-педагогічні дослідження, ідентифікація є одним з найважливіших психологічних механізмів розвитку професійної спрямованості особистості, засвоєння нею професійних норм і цінностей.

Т.М. Давиденко підкреслює, що ідентифікація, по-перше, зумовлює формування цілісного уявлення особистості про зміст, способи і засоби своєї діяльності; по-друге, дає змогу критично проаналізувати себе і свою діяльність; по-третє, перетворює особистість в суб'єкта своєї активності [2]. Професійна ідентифікація особистості – тривалий, багатовимірний, суперечливий процес, який передбачає: 1) накопичення знань про себе; 2) усвідомлення нормативів розвитку; 3) оцінювання себе на основі цих знань і нормативів; 4) прояв перетворювальної функції самосвідомості, що виражається в самовдосконаленні особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності [11, 18]. Формуванню здатності до адекватної ідентифікації сприяють такі чинники, як зміна системи відносин; залучення студентів до оцінювання результатів своєї діяльності; знання своїх індивідуально-психологічних особливостей; безпосередня активність особистості. Ідентифікації (наслідуванню) належить важлива роль у професійному становленні особистості, розвитку її професійної майстерності. Мається на увазі так зване особистісне знання, яке не усвідомлюється ні викладачем, ні студентом і може передаватися виключно шляхом імітації, безпосереднього наслідування. Спостерігаючи за діями викладача, студенти підсвідомо засвоюють його професійні установки, стратегії поведінки і ціннісне ставлення до медичної діяльності.

Е.В. Коротаева та І.В. Андрощук підкреслюють важливість педагогічної взаємодії як необхідної умови підвищення ефективності всього навчального процесу. У свою чергу, наявність педагогічної взаємодії передбачає поєднання педагогічного впливу і власної активності студентів. Мова йде також про побудовання довірливого спілкування учасників навчального процесу: відносини співпраці і взаємодопомоги, співпереживання в радості пізнання, співучасть у вирішенні проблемних питань і розв'язання пізнава-

льних завдань.

І.В. Андрощук розкриває механізми розгортання педагогічної взаємодії [1, 12], такі як:

1) взаємини (викладач і студент як суб'єкти взаємодії, які здатні до самоорганізації й самореалізації, а тому, впливаючи один на одного, змінюються якісно);

2) зв'язки (вони характеризують характер змін, ступінь активності кожного із суб'єктів у педагогічній взаємодії);

3) педагогічний вплив (передбачає активні дії педагога, який, прагнучи досягти намічених цілей у навчальному процесі, використовує методи впливу, такі як: заохочення; переконання; зацікавленість, створює ситуації успіху в ході навчального процесу);

4) взаєморозуміння (сприяє формуванню єдиного змістового простору суб'єктів взаємодії, що дає їм змогу в процесі професійної підготовки спільно діяти за відповідно розробленими алгоритмами, програмами, планами тощо);

5) координація (цей механізм взаємодії пов'язаний з пошуком засобів, що забезпечують відповідність, сумісність у діях, узгодженість в операціях);

6) кооперація (суб'єкти взаємодії беруть участь у розробці та виконанні спільних проектів або різних, але пов'язаних між собою завдань) та ін.

Зазначимо, що для створення педагогічної взаємодії необхідно проектувати умови, що сприяють:

- активному включенню всіх учасників освітніх процесів в обговорення і виконання дії при прийнятті рішень на різних етапах організації взаємодії;

- формуванню дослідницької позиції всіх суб'єктів освіти;

- об'єктивності поведінки, що передбачає отримання постійного зворотного зв'язку;

- побудові партнерського спілкування, що означає визнання та прийняття цінності особистості кожного, його думки, інтересів, особливостей, прагнень, перспективи особистісного зростання [1, 9].

Дуже важливо в процесі педагогічної взаємодії викладача встановити контакт зі студентською аудиторією, ознаками якого є:

1) взаємне особисте сприйняття викладача і студентів, відкритість у стосунках і відвертість у висловлюваннях;

2) згода з головними змістовими положеннями взаємодії: сприйняття думок педагога та студентів, як значущих, розвиток їх у подальшому спілкуванні;

3) єдність оцінних суджень;

4) наявність емоційного резонансу;

5) збереження інтересу до подальшої взаємодії;

6) високий рівень контакту очей у бесіді;

7) конгруентність (узгодженість поз, міміки та інтонації у спілкуванні).

Для забезпечення повноцінної діалогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу важливо долати бар'єри професійно-педагогічного спілкування. Визначають найбільш типові «бар'єри», які можуть суттєво заважати побудованню педагогічної взаємодії між викладачем та студентами [3, 10, 17]:

- «бар'єр» невідповідності настанов і мотивів: викладач приходиться на заняття з творчими цікавими задумками, захоплений роботою, а група байдужа, студенти неухважні, що дратує, нервує викладача; неконгруентність мотивів також може бути пов'язана з невмотивованістю студентів до навчальної діяльності, коли основна її мета – отримання диплому про вищу освіту;

- «бар'єр» відсутності контакту: викладач заходить до аудиторії і замість того, щоб швидко і оперативно організувати взаємодію зі студентами, починає діяти автономно (наприклад, читає лекцію, не звертаючи увагу на реакцію студентів, на їх емоційний відгук тощо);

- «бар'єр» звуження функції педагогічного спілкування: педагог реалізовує лише інформаційно-комунікативну функцію педагогічного спілкування, нехтуючи соціально-перцептивною, ціннісно-регулятивною, та ін.;

- «бар'єр» негативної настанови на академічну групу, яка інколи може формуватися апріорно на основі думки інших викладачів, що працюють із цими студентами або є наслідком минулого негативного досвіду педагогічного спілкування з цією групою;

- «бар'єр» побоювання педагогічних помилок виникає тоді, коли викладач не може відповісти на «каверзне» запитання студента або вагається, чи правильно оцінює роботу студентів (наприклад, під час іспиту гортає залікову книжку студента, орієнтуючись на оцінки колег);

- «бар'єр» «сліпого» наслідування: молодий викладач намагається копіювати манери спілкування, стиль діяльності авторитетного педагога, не враховуючи власні індивідуальні психологічні особливості;

Щоб професійно-педагогічне спілкування було ефективним, викладачеві треба оволодіти психолого-педагогічною культурою спілкування, що відповідає принципу гуманізму, а саме:

1) знати психологію студентського віку та психологічні особливості конкретної аудиторії;

2) об'єктивно оцінювати поведінкові реакції, комунікативну активність окремих студентів, адекватно емоційно відгукуватися на них;

3) уміти швидко організувати аудиторію і повернути її увагу до змісту заняття (прийоми самопрезентації, публічного виступу), залучати до активної навчальної роботи всіх студентів;

4) вибирати такий спосіб своєї професійної поведінки, який найкраще відповідав би психологічним особливостям і психічному стану студентів;

5) володіти прийомами стимулювання інтелектуальної ініціативи й пізнавальної активності

студентів, умінням організовувати діалогічну взаємодію;

6) своєчасно коригувати свій комунікативний задум відповідно до реальних умов педагогічної взаємодії;

7) аналізувати процес педагогічного спілкування, встановлювати співвідношення мети, засобів і результатів комунікативної взаємодії.

Проведене нами опитування студентів 1 та 2 курсів УМСА з питань організації навчально-виховного процесу, в якому взяли участь 110 респондентів, свідчить про існування залежності між їх ставленням до професії і тим впливом, який справляють на них викладачі. Питання про ставлення до особистості викладача задавалося студентам двічі в різній формі: "Чи беруть студенти Вашої групи приклад з викладачів академії?" Результати анкетування показали, що менше половини студентів (47,8%) прагнуть брати приклад з викладачів академії. З тих студентів, які відчують нейтральне або негативне ставлення до майбутньої професійної діяльності, більше половини не хочуть бути схожими на когонебудь зі своїх викладачів. Тут явно простежується закономірність, відповідно до якої негативне ставлення до людей, які навчають професії, переноситься на ставлення до самої професії. Чим більше захоплених, відданих своїй справі викладачів бачать студенти під час навчання, тим сильніше відчують на собі їх вплив, тим більшою мірою розвивається і зміцнюється їх спрямованість на майбутню професію. Активізацію особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців багато науковців пов'язує з організацією педагогічної взаємодії з студентами на засадах діалогічного підходу. Так, наприклад, на думку Л.В. Стоянової, оптимальна організація діалогічної взаємодії викладачів і майбутніх лікарів забезпечується за таких педагогічних умов: реалізація комунікативного потенціалу особистості викладачів і студентів на основі моделі двосторонньої комунікації; розвиток комунікативної мобільності суб'єктів взаємодії, що забезпечує ефективний перехід у різні мовні субкультури, специфічні для професії лікаря (тріада «лікар-педагог – студент – хворий»); створення і застосування дидактичних засобів, що сприяють діалогічній взаємодії, використання дискусій, групових обговорень, як однієї з інтерактивних форм навчання. Орієнтація студентів на викладача як на представника майбутньої професії, наслідування значущих зразків його діяльності та спілкування сприяє розвитку комунікативної мобільності студентів, яка, у свою чергу, забезпечує ефективний перехід у різні мовні субкультури, специфічні для професії лікаря. Підхід до організації навчально-виховного процесу з позиції пріоритету діалогічних, суб'єкт-суб'єктних відносин розширює можливості викладача і студентів в особистісному та професійному самовизначенні [4, 8, 6].

Л.А. Петровська і А.С. Співаковська зазнача-

ють, що діалогічне педагогічне спілкування характеризується такими особливостями, як: відвертість, доброзичливість, взаємне довір'я, зорієнтованість на розв'язання проблем, взаєморозуміння, симетричність психологічних позицій [9]. І.О. Зязюн вказує, що для викладача, зорієнтованого на діалогічну взаємодію, притаманні такі особливості, як: відкритість у поглядах, повага до вихованців, зацікавленість їх життям, небайдужість до їхніх проблем, емпатія, розуміння внутрішнього світу вихованців, надання їм реальної допомоги [5]. Л.В. Стоянова стверджує, що побудова взаємин між викладачем і студентом на принципах діалогу, гармонії ділових і особистісних відносин виступає істотною умовою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх лікарів, засвоєння ними професійно значущих зразків діяльності та поведінки [12, 16].

Отже, ми маємо підстави стверджувати, що важливою умовою розвитку і зміцнення професійної спрямованості майбутніх лікарів є діалогізація педагогічної взаємодії, яка стимулює ідентифікацію студентів з викладачами як носіями професійних норм і ціннісних орієнтацій. Організація педагогічних відносин зі студентами на засадах діалогічного підходу передбачає сприйняття викладачами студентів як психологічно рівноправних партнерів, взаємну активність, особистісну відкритість і довіру, готовність стати на точку зору партнера, віру в значні потенційні можливості професійного становлення студентів, налаштованість на взаєморозуміння і творчу співпрацю з ними. Побудова педагогічного процесу на принципах діалогу, як психологічно рівноправного співробітництва викладача і студентів, є важливою умовою ідентифікації майбутніх лікарів з носіями професійної культури, засвоєння деонтологічних норм та принципів медичної діяльності.

Література

1. Davydenko T.M. Teoreticheskiye osnovy reflektivnogo upravleniya shkoly [Theoretical foundations of reflexive school management] [dissertation]. Moskva; 1996. 35 p. (Russian)
2. Denisova O.V. Stanovleniye professional'noy identichnosti studenta medika v obrazovatel'nom protsesse vuza [The formation of the professional identity of a medical student in the educational process of the university] [dissertation]. Yekaterinburg; 2008. 25 p. (Russian)
3. Kuz'mina N.V. Professionalizm deyatel'nosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya proftekhuchilishcha [Professionalism of the activities of the teacher and the master of vocational training at a vocational school]. M: Vysshaya shkola; 1989. 167p. (Russian)
4. Zyazyun I.A., editor. Maysternist' pedahoha [The skill of the teacher]. K.: Vyshcha shkola; 1997. 349 p. (Ukrainian)
5. Nelovkina Bernal' O.A. Pedagogichni umovy formuvannya profesiynoyi spryamovanosti studentiv medychnykh spetsial'nostey [Pedagogical conditions of formation of professional orientation of students of medical specialties]. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. 2010; 10 (197): 12-21. (Ukrainian)
6. Orlov A.B. Problemy perestroiki psikhologo-pedagogicheskoy podgotovki uchitelya [Problems of restructuring the psychological and pedagogical training of teachers] Voprosy psikhologii. 1988; 1: 16-26. (Russian)
7. Petrovskaya L.A., Spivakovskaya A.S. Vospitaniye kak obshcheniye-dialog [Education as a dialogue-dialogue]. Voprosy psikhologii. 1983; 2: 85-9. (Russian)
8. Semenova Ye.A. Diagnostika i formirovaniye professional'nykh predstavleniy studentov v obrazovatel'nom prostranstve

- uchebnogo zavedeniya [Diagnostics and the formation of professional representations of students in the educational space of an educational institution]. Irkutsk: Izd-vo IrGTU, 2006. 140 p. (Russian)
9. Stoyanova LV. Optimizatsiya dialogicheskogo vzaimodeystviya prepodavateley i studentov v usloviyakh meditsinskogo vuza [Optimization of the dialogue interaction of teachers and students in a medical university]. Irkutsk, 2005. 162 p. (Russian)
 10. Shneyder LB. Professional'naya identichnost': teoriya, eksperiment, trening [Professional identity: theory, experiment, training]. M.: MPSI; Voronezh: MO DEK, 2004. 600 p. (Russian)
 11. Verenikina IM. Preodoleniye vozmoznykh konfliktnykh situatsiy mezhd u uchitelem i uchenikom na uroke [Overcoming possible conflict situations between teacher and student in the lesson]. Voprosy psikhologii. 1986; 3: 71-7. (Russian)
 12. Vlasenko VV. Vchyteli – uchni: psikhologiya vzayemnykh otsinnykh stavlen' [Teachers - students: the psychology of mutual evaluative attitudes]. K.: UDPI im. M.P. Drahomanova, 1995. 154 p. (Ukrainian)
 13. Zabrots'ky MM. Eksperimental'ne doslidzhennya vzayemnykh ochikuvan' uchasnykiv pedahohichnoyi vzayemodi [Experimental study of mutual expectations of participants of pedagogical interaction]. Aktual'ni problemy psikhologii. Ekolohichna psikhologiya: Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psikhologii im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny. T.7, Vyp.12. Kyiv: Lohos, 2007. P. 86-91. (Ukrainian)
 14. Kuznyetsov MA. Emotsiynny dosvid vchytelya yak umova efektyvnosti pedahohichnoyi diyal'nosti [Emotional experience of a teacher as a condition for the effectiveness of pedagogical activity]. Psikhologo-pedahohichni aspekty profesiynoy diyal'nosti maybutn'oho fakhivtsya. KH., 1996. P. 49-53. (Ukrainian)
 15. Yakubovskaya LP. Metodika prepodavaniya psikhologii [Internet]. Uchebnoye posobiye. Available from: http://abc.vvsu.ru/Books/metod_prep_psih/ (Russian)
 16. Nayd'onov IM. Navchal'no-metodychnyy kompleks dystsypliny «Osnovy psikhologii ta pedahohiky» [Educational and methodical complex of the discipline "Fundamentals of Psychology and Pedagogy"] Navchal'nyy posibnyk. Vydannya 2-he, pererab. ta dop. K.: Vydavnytstvo «Kupriyanova O.O.», 2009. 280 p. (Ukrainian)
 17. Podolyak LH, Yurchenko VI. Psikhologiya vyshchoyi shkoly: Navchal'nyy posibnyk dlya mahistrantiv i aspirantiv [Psychology of higher school: A textbook for undergraduates and graduate students]. K.: TOV "Fil-studiya", 2006. 320 p. (Ukrainian)

Реферат

ДИАЛОГИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКОГО ВУЗА

Донец И.Н., Григоренко А.С., Волошина Е.В., Штепа Е.В.

Ключевые слова: профессиональное становление будущих врачей, профессиональная направленность, педагогическое взаимодействие, диалогическое общение, идентификация, педагогическое общение.

В современных условиях реформирования системы образования в Украине перед научно-педагогическими работниками возникает проблема повышения качества образовательного процесса. В обществе поднимаются вопросы гуманизации образования, его направленности на дифференцированный подход в обучении с учетом индивидуальных особенностей каждой личности, ее потенциала. С этой целью должны создаваться благоприятные условия в течении всего учебно-воспитательного процесса. Многие научные сотрудники и практики поднимают вопрос духовного и личностного развития студентов, активизации их самосознания, положительного и творческого подхода по отношению к будущей профессии. Обосновано значение диалогизации педагогического взаимодействия как условия развития профессиональной направленности студентов медицинского университета, их идентификации с носителями профессиональных ценностей, охарактеризовано психолого-педагогические условия развития профессиональной направленности будущих врачей. На основе результатов эмпирического исследования установлен характер взаимоотношений между преподавателями и студентами, стили их педагогического взаимодействия. В статье раскрываются особенности педагогического взаимодействия: проводится анализ различных подходов к его определению, а также рассматриваются основные его механизмы. Особое внимание уделяется такой стороне педагогического взаимодействия между преподавателем и студентами, как педагогическое общение, рассматриваются так называемые «барьеры» общения и способы их преодоления. Приводятся ведущие формы организации учебного процесса, которые обеспечат оптимизацию педагогического взаимодействия между преподавателем и студентами.

Summary

DIALOGUE IN PEDAGOGICAL INTERACTION AS A PRECONDITION TO FOSTER MEDICAL STUDENT PROFESSIONALIZATION

Donets I.M., Hryhorenko A.S., Voloshyna O.V., Shtepa K.V.

Key words: professional growth, medical students, pedagogical interaction, communication, dialogue.

A large-scale reform of Ukrainian education has set up new challenges in the field of education and professional training. The society raises questions on the humanization of professional education, its focus on a differentiated approach to learning, taking into account the individual characteristics of each person, its potential. Therefore, it is critical to create favourable conditions throughout the entire period of learning at the university. Many researchers and practitioners also raise the question of the spiritual and personal development of students, boosting of their self-consciousness, as well as the ways to foster a positive and creative approach to their future profession. The importance of the dialogue in the pedagogical interaction as a condition for the development of the professional orientation of medical students, their self-identification as carriers of professional values is emphasized. The article elucidates the psychological and pedagogical conditions for the development of the professional orientation of future doctors. Based on the results of empirical research, the nature of the relationship between teachers and students, the styles of their pedagogical interaction are described. The article reveals the features of pedagogical interaction: the analysis of various approaches to its definition, as well as its main mechanisms. Particular attention is paid to such a side of pedagogical interaction between the teacher and students as pedagogical communication, the so-called "barriers" in communication and ways to overcome these obstacles. The leading forms of organization of the educational process, which will ensure the optimization of pedagogical interaction between the teacher and students, are detailed.